

Fișa suspiciunii de plagiat / Sheet of plagiarism's suspicionIndexat la:
40/03**Opera suspicionată (OS)****Opera autentică (OA)****Suspicious work****Authentic work**OS Cârstoiu, J., „Locașul de cult, loc al prezenței lui Dumnezeu și al comuniunii cu omul”, In: *Ortodoxia*, nr. 1-2, 2008, p.123-140.OA Ilie, V., „Lăcașul de cult”, *IANUS*, nr. 5-6, 2001, p. 91-115.**Incidența minimă a suspiciunii / Minimum incidence of suspicion**

p.123:5 – p.140: 39

p.91:3 – p.115:26

Fișa întocmită pentru includerea suspiciunii în Indexul Operelor Plagiate în România de la www.plagiate.ro

ORTODOXIA

REVISTA PATRIARHIEI ROMÂNE

ANUL LIX, Nr. 1-2, IANUARIE-IUNIE, 2008
BUCUREȘTI

CUPRINS

EDITORIAL

- † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Familia creștină – speranța României* 3

STUDII ȘI ARTICOLE

- Pr. conf. dr. Vasile Citirigă, *Antropologia hristologică și relevanța ei pentru depășirea concepțiilor antropologice ale culturii secularizate* 7
- Arhim. conf. dr. Vasile Miron, *Cultul divin public ortodox, mijloc de propovăduire a dreptei credințe* 29
- Pr. conf. dr. Adrian Niculcea, *Știință și ortodoxie. Incompatibilitățile unei relații recente* 55
- Pr. lect. dr. Gheorghe Holbea, *Eclesiologia Părintelui Dumitru Stăniloae în contextul eclesiologiei ortodoxe contemporane* 67
- Pr. lect. dr. Adrian Gh. Paul, *Viața, persoalitatea și influența doctrinară ale Sfântului Diadoh al Foticeii* 92
- Protos. conf. dr. Justinian Cârstoiu, *Locașul de cult, loc al prezenței lui Dumnezeu și al comuniunii cu omul* 123
- Arhim. dr. Ștefan Gușă, *Mărturii literare despre începuturile monahismului răsăritean* 141
- Ierom. dr. Veniamin Goreanu, *Organizarea Eparhiei și a vieții bisericești în Basarabia, în secolul al XIX-lea* 149
- Prep. drd. Ștefan Ionescu-Berechet, *Icoana "nefăcută de mână" a lui Hristos, epifanie a Cuvântului întrupat* 161
- Pr. drd. Nicușor Sandu, *Modele de interpretare a Sfintei Scripturi în opera Sfântului Simeon Noul Teolog* 172
- Drd. Stelian Gomboș, *Valoarea duhovnicească a Sfintei Euharistii – temelie a Bisericii, a unității ei și a mântuirii omului cu Hristos* 182

NOTE ȘI COMENTARII

- Pr. prof. dr. George Remete, *Credință și confesiune* 205
- Lect. dr. Radu Mureșan, *Aspecte particulare ale relației dintre Stat și Noile mișcări religioase* 213
- Pr. prof. dr. Marin Velea, *Preotul poet, scriitor și folclorist Iraclie Porumbescu* 227
- Pr. prof. dr. Vasile Răducă, *Clonarea reproductivă și terapeutică – performanțe și riscuri* 233

RECENZII

- Arhim. Ștefan Gușă, *Influența Sfântului Vasile cel Mare asupra monahismului românesc*, Ed. Vasiliana '98, Iași, 2007, 274 p. (Pr. prof. dr. Gheorghe I. Drăgulin) 253
- Pr. dr. Nicolae Răzvan Sta, *Antropologia din perspectiva hristologică – Bazele doctrinare ale vieții duhovnicești*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2007, 572 p. (Conf. dr. Mihaela Palade) 257
- Content 260

LOCAȘUL DE CULT, LOC AL PREZENȚEI LUI DUMNEZEU ȘI AL COMUNIUNII CU OMUL

Protos. conf. dr. JUSTINIAN CÂRSTOIU
Facultatea de teologie ortodoxă – București

A devenit un loc comun în zilele noastre ca ideile sau credințele religioase să fie privite și uneori chiar studiate dintr-o perspectivă unificatoare. Această viziune generală are fără îndoială avantajele ei, mai ales în epoca de deschidere cvasitotală în care trăim. O privire comparativă poate ajuta la o înțelegere mai ușoară a unor fenomene sociale, politice și chiar religioase indiferent de timp și spațiu. Aceasta pentru că la baza societății umane stau o serie de principii fundamentale ce explică într-o oarecare măsură nuanțele de complementaritate și similaritățile dintre diferitele contexte sociale și religioase. Este binevenită prin urmare această viziune comparativă cu nuanță oarecum inductivă. Ea aparține însă numai specialiștilor care știu să facă o analiză și o diferență clară și exactă între ceea ce este specific și ceea ce este universal.

Deseori când aprecierea provine din partea unor persoane sau organizații neavizate, dar entuziaste, pline de elan ecumenisto-globalizant asemănările și identificările apar la tot pasul¹. Astfel aflăm că rabinul sau imamul sunt corespondenții în mozaism și islam a ceea ce este preotul în creștinism, că Dumnezeu Tatăl din creștinism poate fi identificat în islam cu Allah, Sfânta Treime cu triada hindusă: Brahma, Visnu, Siva (Trimurti), iar rugăciunea inimii a monahilor isihăști cu tehnicile asceților yoghini de depersonalizare. Treptat din similaritățile de suprafață iau naștere încercări de sinteză doctrinară, morală și rituală, ajungându-se la apariția unor curente eclecticice și sincretice ce se autoafirmă „religii” complete și universale².

Concepția despre lăcașul de cult din diferitele religii: biserica, sinagoga, moscheia, templul hindus sau stupa budistă sunt pe rând în mod egal și uniform: case ale lui Dumnezeu, locuri de desfășurare a cultului, de reuniune și predicare a cuvântului având toate același scop clar și precis. Lucrurile variază însă, trecând dincolo de accente relative, chiar între facțiunile și confesiunile unei religii și cu atât mai mult între religii ce dețin tipuri diferite de Weltanschauung.

Lăcașul de cult – spațiu sacru

După Lactanțiu, termenul de religie ar veni de la vb. religo, – are, prin acest cuvânt desemnându-se legătura intimă, liberă și conștientă a omului

1. Jules Michelet, *La Bible de l'Humanité*, Paris 1925, p. 25.

2. Gerges Dumezil, *Zei suverani ai indo-europenilor*, trad. Petru Creția, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 237-238.

cu Dumnezeu. Această legătură este explicată teoretic de doctrină, dar este exteriorizată prin morală și cult. Prin urmare cultul și tot ceea ce ține de el (comemorări, gesturi și acte rituale, lăcașuri de cult etc.) este expresia legăturii empirice dintre om și divinitate. Diferența aspectelor de cult și ritual frapează totdeauna când se încearcă o cercetare comparată a religiilor, în primul rând pentru că este vorba de ceva vizibil. În ceea ce privește construcția lăcașurilor sacre în religii diferite se pot observa deosebiri conceptuale chiar când este vorba de stiluri arhitectonice similare³.

Există o serie de arhetipuri fundamentale și simboluri universale, valabile pretutindeni în familia umană, ce se referă la localizarea, ontologia și simbolismul spațiului sacru⁴. Astfel, lipsa de omogenitate a spațiului, scindat între aspectul său profan și cel sacru, revelat de cele mai multe ori printr-o teofanie, consacrarea sa, care este de fapt o repetare simbolică a genezei cosmosului, ideea de centralitate a lumii locuite de o anumită societate religioasă ce se autocaracterizează ca fiind microcosmos, sunt idei care deși se găsesc mai mult sau mai puțin în majoritatea religiilor, au fost valorizate în mod diferit. Unitatea lor fundamentală nu a dus la concepții identice despre cosmos, despre consacrarea spațiului sacru, sau despre existența omului într-un anumit context spațial și temporal. Influența diferitelor culturi, a evenimentelor sociale și istorice și-au pus amprenta în mod iremediabil asupra modului lor de interpretare și înțelegere. Studiarea fenomenelor ce au generat această segregare este imposibilă. Ceea ce putem analiza azi nu e decât rezultatul sau mai bine zis rezultatele acestui proces de valorificare a unor idei, ce aparțin în ultimă instanță însăși structurii conștiinței umane⁵.

Lăcașul de cult apare astăzi în marile religii ca un loc în care relația omului cu Dumnezeu și comunitatea îmbracă un caracter privilegiat, chiar dacă nu totdeauna sacralitatea sa este subînțeleasă sau acceptată.

Un criteriu al sacralității spațiului cultic este pe lângă o anume consacrare rituală, funcțiunea și rolul său în viața omului religios. Cultul desfășurat în cadrul său apare ca o garanție a prezenței divine în el, deși în unele religii această prezență este gândită doar la nivel simbolic, nu ca fiind reală. Dealtfel, modul în care este gândită și afirmată relația cu Dumnezeu în cadrul serviciului cultic, reală sau simbolică, are efecte și asupra ideii de sacralitate a lăcașului cultic. Se pot observa, trecând peste granițele religii-

3. Schoebel, *Recherches sur la religion premiere de la race Indo-europeenne*, Paris, 1874, p. 7.

4. Mircea Eliade, *Sacral și Profanul*, p. 21-64.

5. Regnard, *Aryens et Semites*, Librairie de la Societe des Gens de Lettres, Paris, 1890, p. 65.

Rugăciunile se făceau deci la templu sau sinagogă, prescripțiile erau respectate, creștinii fiind apreciați drept „*plini de râvnă pentru lege*” (Fapte 20, 21). Existau însă și deosebiri față de iudei dintre care cea mai evidentă era săvârșirea Euharistiei. Dar pentru această ceremonie se foloseau numai casele particulare, la fel și pentru agape. Accentul este pus treptat însă în creștinism pe comunitatea de credincioși, adevăratul templu, Trupul mistic al lui Hristos potrivit expresiei pauline, și mai puțin pe lăcașul de cult. De altfel Însuși Iisus comparase Templul cu trupul Său. Se observă astfel reevaluarea ideii de templu ca lăcaș, condiție și loc pentru mijlocire, în ideea de templu ca Biserică și comunitate de credincioși. Yves Congar afirmă chiar: „De îndată ce dăm peste problema templului în creștinism după Cincizecime, imediat întâlnim afirmația deplin articulată: acest templu este Biserica însăși, comunitatea credincioșilor”⁴⁰.

Dimensiunea spirituală a comunității apare mai importantă și este deseori accentuată în comparație cu Templul iudaic sau sinagoga. Mai mult comunitățile creștine încep să se numească biserici încă din epoca apostolică (Fapte 5, 1; 9, 3; 18, 22; 20, 17) și să-și exprime identitatea cultică prin refuzul unor practici pur iudaice. Sinodul I Ecumenic interzice în cele din urmă toate practicile iudaizante sub pedeapsa excomunicării. Această atitudine este vizibilă și în refuzul unor comunități creștine de a prelua sinagogile și a le transforma în biserici.

Dar odată cu secolul IV când lăcașul de cult dobândește o semnificație independentă și capătă un caracter sacru explicit, fiind clădit pe moaștele martirilor, forma sa predominantă este cea basilicală, întrucât în felul acesta aducea aminte de templul lui Solomon. Deși dezvoltarea ulterioară a creștinismului, în special a bisericii ca lăcaș de cult, s-a făcut potrivit propriilor nevoi liturgice și funcționale, inspirându-se mai degrabă din fastul de la curtea imperială din Bizanț și nu din ceremonialul iudaic, aluziile la templul iudaic vor fi totuși permanent prezente.

În creștinism templul iudaic este privit ca o prefigurare a bisericii creștine. De aceea, permanent în simbolismul și arhitectura sa, biserica va face referire la templu, își va revendica originea și își va afirma continuitatea în legătură cu el, dar bineînțeles la un nivel superior, spiritual, de împlinire a profețiilor. Este eronat să se afirme că biserica este o simplă imitație a templului iudaic sau dimpotrivă o reacție creștină la ceea ce a reprezentat templul în viziunea iudaică.

În arhitectura eclesiastică se impune deci o atenție deosebită față de acest aspect esențial al simbolismului bisericii creștine, pentru că numai astfel poate fi înțeles caracterul ei profetic și dimensiunea sa atemporală.

40. Yves Congar, *Le Mystère du Temple*, p. 180, citat de Al. Schmemmann, *op. cit.*, p. 155.